

LÁTSZÓDJÉK AZ ECSET MUNKÁJA

Barabás Miklós gyűjteményes kiállítása a Nemzeti Galériában

Mészáros Ákos

A Nemzeti Galéria 2023 késő őszen Barabás Miklós festményeiből mutatott be gyűjteményes kiállítást.

Itt volt látható minden idők egyik legszebb magyar női portréja: *Bittó Istvánné arcképe* a szépség megtestesítője. Nemcsak a hölgy csoda szép, hanem az a hófehér, selymes ruha is, ami rajta van – mintha csak egy habos cukrászsütemény lenne. Barabás Miklós festőművész páratlanul kifinomult érzékkel és rendkívül puha ecsetkezeléssel igazi mesterművet hozott létre 1874-ben, a biedermeier korszak vége felé.

Önarckép

Ez Barabás Miklós legismertebb műve, ezt reprodukálták a legtöbbet az alkotásai közül. Más festményei is közismertek, például a *Vásárra menő román család* vagy a *Galambposta*. Hosszú élete során Barabás (1810–1898) nagy utat járt be a reformkor kezdetétől egészen a 19. század utolsó évtizedéig. Ismerte

Galambposta

és megörökítette a kor jeles személyiségeit. Ő lett az első, legkeresettebb magyar arcképfestő, aki kizárólag művészetéből meg tudott élni. Elhalmozták munkával, részben az írók, részben a Széchenyi István és Szemere Miklós által megmozgatott főrendek. Modelljei gyakran közeli barátai voltak, így Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor és Arany János is. De megfestette Batthyány Lajos, Széchenyi István, Liszt Ferenc, Görgey Artúr arcképét is. Ő lett Görgey Artúr fiának keresztapja. Vizuális memóriája bámulatos volt, Egy közismert történet szerint egyszer harminckét év múltán emlékezetből készítette el valakinek a portréját, és egy később előkerült fotográfia tanúsága szerint közel hibátlanul.

Nagyszerűen rajzolt ceruzával, tussal. A sokszorosító technikák közül különösen a litográfiát szerette. Portrékon kívül festett zsánerképeket is, amelyek akkoriban nagy népszerűségnek örvendtek az érdeklődő

A görög könyvtár romjai

A pesti Aldunásor

A Lánchíd alapkőletétele, 1842

közönség körében. A kiállításon szerepelt legtöbb műve azonban vízfestmény, láthatóan ezt a technikát kedvelte a leginkább, hiszen akkoriban az akvarell fénykorát élte a festők körében szerte Európában. Figyelemmel kísérte a Lánchíd építését is, rajzaival, képeivel tudósított a hatalmas munka minden fontos állomásáról. Az alapkőletételről egy különösen nagy méretű vásznon emlékezett meg. Barabás nemcsak Adam Clarkot, az építőmérnököt örökítette meg akvarellen és litográfián, hanem a tervezőmérnököt, Sir William Tierney Clarkot is. Akkoriban a fényképezés még nem volt olyan elterjedt, hogy bárki élhetett volna a látvány megörökítésének ezzel a lehetőségével. Ezért a portré műfaja még a 19. század második felében is virágzott. Amikor azonban Budapesten megnyíltak az első fotóatelier-k, Barabás Miklós is érdeklődni kezdett a fotográfia iránt, később azonban visszatért a festészethez. Hasonló utat járt be Borsos József is, a *Lányok bál után* című nagyszerű kép alkotója, aki a Múzeum körúton nyitott fotóműtermet az 1860-as években.

1972-ben a Török Pál utcai Kisképzőben az iskola legendás művészettörténet tanára, Percz Jenő József felhívta a figyelmet a padlástérben lévő műteremre, ahol a sok szép régi rajz és műtárgy mellett egy vastag, aranyozott szélű, keménytáblás könyv is látható volt, amelybe az akkor kétszáz éves iskolával kapcsolatos fontos feljegyzéseket rögzítették. Benne Barabás Miklós aláírása és saját kezű bejegyzése is.

Barabás Miklós a képzőművészeti munkássága mellett önéletrajzot is írt, ami a 19. század művészeti életének egyik legfontosabb forrása. Visszaemlékezéseit az 1870-es évektől kezdve mintegy tíz éven át vetette papírra. Emlékei egészen gyerekkoráig nyúlnak vissza, s a rendkívüli olvasmányból művészi pályájának fokozatos kibontakozása mellett utazásairól, kapcsolatairól, a korabeli jelentékenyebb vagy kevésbé jelentős eseményekről is érzékletes képet kaphatunk. Halála után több alkalommal is megjelent önéletrajza, a kiállításokon a kurátorok sokszor idéznek belőle.

„Erdélyben, Háromszékben születtem 1810. évi feb-

A meny megérkezése

ruár 22-én, Márkosfalván. Édesapám márkosfalvi Barabás János, édesanyám dálnoki Gál Teréz volt, dálnoki Gál István leánya. A teljes öntudatomra való fejlődés előtti viszonyokról és eseményekről csak édesanyám és mások elbeszélése nyomán jegyezhetek föl egyet-mást. Ezek szerint atyám a jobbmódú nemesek közé tartozott, Márkosfalván és Feltarján bírt ingatlanokat” – írta a festő élete első éveiről.

A kiállításon családi képek, a szülői ház, korai önarcképek és a ma is álló városmajori Barabás-villa is láthatók voltak. Tanulmányrajzok és akvarellek is váltakoztak a falakon, nagyrészt itáliai utazásának élményeiből. A 19. század a vízfesték elterjedésének és továbbfejlődésének időszak volt. A művészek már a 16–17. században is használták az akvarellt, de akkoriban elsősorban nem a látvány gyors rögzítésére, hanem inkább a részletes, komótos kidolgozásra törekedtek. Ezt láthatjuk még Rudolf Alt (1812–1905) képein is, aki Barabás kortársa volt, és hozzá hasonlóan hosszú

és termékeny művészpályát futott be. Grafikai művei, akvarelljei, bécsi és pesti vedutái párhuzamba állíthatók a magyar művész lapjaival. Finom, elegáns, a részletekre is nagy gondot fordító városképei azonban inkább statikus hatást keltenek, fotográfiaszerű pillanatsfelvételek, szemben Barabás nagyvonalúbb ecsetkezelésű, a levegőperspektíva segítségével kinyitott Dunaparti látványképeivel, amelyek a világ változékonyságát kívánják megragadni. Rudolf Alt akvarelljei kissé szárazabbak, megfestésük kevésbé lazúros, alkotásain egyfajta szikár naturalizmus figyelhető meg. Ezt mutatja a Buda és Pest a Lánchíddal című képe is.

1834-re már elég pénzt gyűjtött össze ahhoz, hogy Itáliába utazhasson; ott ismerkedett meg a múlt emlékeivel, és Róma pezsgő művészeti életével. Hosszabb időt töltött velencei képtárakban, ahol egész nap vázlatokon, gyors akvarelleken rögzítette magának a nagy elődök kompozíciós elveit, színharmóniáit, formavilágát. Itt találkozott William Leighton Leitch angol akva-

Sauer Ignác

Sir William Tierney Clark portréja

Liszt Ferenc

Arany János

Gróf Széchenyi István

Bittó Istvánné

A Barabás-villa

Gróf Batthyány Lajos

Görgey Artúr

rellistával, akinek könnyed előadásmódja megragadta fantáziáját, felcsigázta becsvágyát.

„Valamelyik nap látok egy bajusztalan urat lekuporodni a festőszékére, és kivenni nadrágja zsebéből egy kis festékes dobozt, és rövid idő alatt olyan szép, szélesen kezelt aquarellt festeni arról a szobáról, ahol mi dolgoztunk, hogy szinte meglepő volt. Bajusztalanságából gyanítottam, hogy ez az ember angol, igen rokonszenves kifejezése lévén, szóba álltam vele. (...) Ez az angol úr William Leitch volt, inkább tájfestő, mint figuralista” – olvashatjuk Barabás önéletrajzi könyvében. Ez az élmény adta számára az indítást akvarellfestészetének megújítása felé.

William Leighton Leitch skót festő arcképe

A lazúros, könnyed, gyors vízfestési technika akkoriban már nem számított ismeretlennek, de leginkább Angliában terjedt el. „Paul Sandby (1731–1809) és Richard Parkes Bonington (1802–1828) azok közé a 18. században és a 19. század első felében működő angol akvarellisták közé tartozott, akik kifejlesztették és elterjesztették a vízfestés új technikáját. A tiszta vízfestéket átlátszó formájában használták a ceruzával megrajzolt alapon, s a ceruza vonalai éppen úgy a mű részét képezték, mint a rá felvitt akvarellréteg. Az átlátszó felületnek köszönhetően az alkotás folyamatának

minden mozzanata megjelent a művön, s az eljárás során még a papír felülete is a kompozíció részévé vált. Az angolokra jellemző, úgynevezett széles, laza ecsetvonások azt jelentették, hogy engedték látszódní az ecset munkáját. Nem az volt a cél, hogy az alkotás nehezségének nyomait eltüntessék, hanem hogy a könnyűségét és könnyedségét láthatóvá tegyék” – olvashatjuk a technika lényegéről a kiállításon, a magyarázó szövegek között.

Barabás Miklós 19. századi csodái, a modern 20. század „rohanó világa” előtti kort idézik. Ebben a motorizáció előtti időszakban, amikor az emberek még ráérősen beszélgettek, bandukoltak az utcán. Legalábbis így képzeljük azt a régi világot, s a festmények is valóban ezt mutatják. Ahogyan Kosztolányi Dezső írja az *Ének Virág Benedekről* című versében: „Jaj, hogy szerettem volna élni régen, / Vén századok bús mélyein, korábban, / Mikor a lélek nyílt, a jóság, s nem ma / A buta »modern technika« korában.” (1915) Barabás egyik akvarellje a *Róma a Ponte Rottónál*, 1835 címet viseli. Az omladozó, de stílusos lakóházak és az antik Rómát idéző „félbetört” kőhíd közelében, a folyóparton ácsorgó, beszélgető horgászok várják a „csodálatos” halfogást. A részletező naturalizmus mellett ezen a

képen is megvan a lazúrosság, a levegőperspektívának és a finoman, lazán felvitt felhőknek köszönhetően jól érezhető a távolság. *A Vezúv kitörése Nápolyban*, 1835 vagy *A kék barlang*, 1835 című akvarellek is méltán híresek Barabás életművében, csakúgy mint a pestbudai látképek, így például *A pesti Aldunásor* 1842 című vízfestménye. Ezen fából készült, vén bárkák horgonyoznak, a parton emberek nyüzsögnek, sétálnak, rakodnak, kínálják portékáikat. Igazi történelmi életkép ez, ilyen volt valaha a pesti Duna-part, amely ma már nem létezik.

Barabás Miklós életében sokféle elismerésben részesült, 1883-ban megkapta az Osztrák Császári Vas-korona-rend kitüntetését. 1877-ben megünnepelték ötvenéves festői jubileumát. 1859-ben kezdeményezésére megalapították a Képzőművészeti Társulatot, amelynek 1862-től haláláig ő volt az elnöke. 1867-ben Pest városának képviselőjévé választották. 1896-ban aranyérmert nyert a millenniumi kiállításon. Reviczky Gyula versben emlékezett meg róla: „Együtt küzdöttél az egész hazával, / Ecsettel kézben és szivedben lánggal, / És hogy csodálják késő unokák: / Megfested korod arcképcsarnokát.”

Barabás Miklós életútja, emberi kapcsolatai, virtu-

Róma a Ponte Rottónál

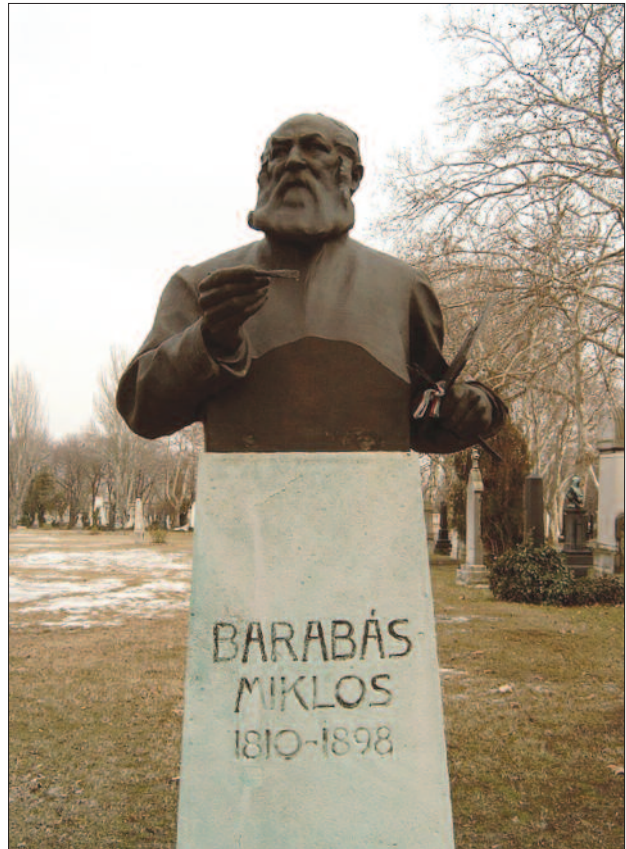

Barabás Miklós portré

óz sokoldalúsága ma már elképzelhetetlen lenne. Napjaink világa egészen más, még akkor is, ha az internet sokféle lehetőséget kínál. „A portrékon érezni lehet, hogy ezek az emberek jelentős személyiségek voltak. Ma is élnek közöttünk nagyon fontos és jó emberek, de a kortársainkról már nem lehetne ilyen erejű portrékat festeni. A 20. és a 21. század emberei mások, másképp nézünk az egyéniségre, az individuális értékekre, a nagy történelmi személyiségekre. Ma félünk a

nagy történelmi személyiségektől, régen viszont valóban ezek az emberek formálták a történelmet” – fogalmazott Bellák Gábor művészettörténész László Fülöp kiállításának megnyitóján, 2019-ben. Ez a megállapítás Barabás Miklós portréira is igaz.

Másodközlés. Megjelent a Mértékadó 2023. december 4–10. számában. A szerző és a kiadó engedélyével.

Barabás Miklós sírja